

GANDEETAN IRTETZEN DA

BIZKAIKO ETA GUIPUZKOAKO EUSKERAZ EGUINA

DOMEKETAN URTETEN DAU

1903-ko Zemendia-ren
8ⁿEuskalerrian, iru peseta urtean.—Erdalerrian, sei peseta urtean.
Guei Bakocha, Chakur chiki bat.1903-ko Azaroa-ren
8ⁿ

IBAIZABAL-en Etxea: Bilbon—Dendari Kalean (Calle de la Tendería) 19—Jaun José Astuy-renean.
Eskutitz edo karta guztiak zuzendu beitez artezkariaren echera: Tivoli, letra B, 2.º derecha.

ITZ-JOSKERA

II

Euskera jaso, edertu, zabaldu nai guendukeala diogu, baña bere itz-elkartzeari zabarkeriz urten bazaio, euskera beti galdubaz, itsusitubaz joango da; orrela inork euskerik goratu ez lezake. Euskeraren aurreneko lana, sartu zaizkan, (*sartu dizka-gun*) izkuntz arrotzetako joairak, eta bere gogoaren kontra egotzi dizkiongun lokarri traketsak berbertatik kentzea litzake. Ontan zabarrak gurala aitortu bear degu: zabarrak ezik, oso alperak. Euskaldunen izenik ere merozi ez guenduke. Zerbaitetik eldu zaizka Euskadiari, beste gauzetan ere, bereak ez ziran legue batzuek. Erbesteko izketa nai badeugu, jango legue t'oiturak zergatik ez?

Aldetik ezagutzen ez nautenen batzuek uste lezakete gai oni pisu gueicho eman naiean nabillela. Onelakorik inor balitz, gauzak puztu t'azi naieko denborak aspaldicho atzean utziak ditudala esango nioke.—Sagarra baño aundiagoko inchaurreak, kalabaza baño larrigoko sagarrak, echea ainbesteko kalabazak neretzat ere noizbait izan ziran. Ogueita bost urterekin, ez nizan ontan gaur naizen bezelako, baña urte mordoiska polit ura tolestu zitzaidan. Gueroztik ere egunak badijoaz. Bi mordo oso niek, eta aien gañera erori diran aleak nere gañean emenche dauzkat, eta onelako pilla berekin daramanak astiro, bide zabalitik, eta pauso neur-tubarekin ibilli bearko du. Ikusi t'entzundedanaren ogeititik bat esango ez det, eta alassen ere euskaldun batzuen zabarkeriak, pillan bildubak bezela aurrean jartzen zaizkigunean, odolik otzenak irakiñ naiean asi litezke. Ez al-deritzazute?

Non-nai t' egunero entzuten ta le-tzen gaude: *Done Franzisko, done Juan, San Inazio Loiolakoa, San Antonio Paduakoa, Aita Mendiburu, Aita Kardaberaz, Jaun Erregue, Jaun Erretora, Pio Amargarrena, Ama Virginia Errosariokoa*.... Guchik, oso guchik esango dute: *Franzisko santuba, Franzisko doatsuba, Erregue jauna*;—Chit guchi-guchik *Errosarioko, Guadalupeko Ama Virginia, Paduako, Loiolako... santuba; amargarren Pio*...

Inork ez berriz *Mendiburu aita, Kardaberaz aita*, esan bear litzakean bezela.—Or dabilta: *On-on-on-ik* asko, *Luis, Domingo*, ta beste pilla eder batzuek *Luis, Domingo, Nikanor onaren* edo *jaunaren* lekuban.

Akto kontriziozkoa, eguintza amorezkoa, *Aita Betikoa, Aita Zerukoa, guiltza zillarrezkoa, damu bildurrezkoa, lengusu Aresokoa, Ebangelio gaurkoa, igandekoa, Sakramentu komuniokoa, pekatu araguzkoa, aide urrekkoa, olio kaspekkoa, utseguile guzizkoa, alkate Vergarakoa*.... Ez aldizute bere ere aditu? Nik bai.—*Deadar umearena, bazkari aitarena*.... Belarriak ichi, ichi lenbailen, prantzes edo alemanak ezipazerate!—*Borondate nerea, anima zurea*... isillik gauden! gauden isillik!

EGUIAZKO guizona, EGUIAZKO damuba, GRAZIAZKO Ama, *Hernaniako semea* (jha estado V. en Bilbado?—No-do)—Esan zenezakete esan bear dan bezela: EGUIZKO guizona, EGUIZKO damuba, GRAZIZKO Ama, *HERNANIKO semea*.—GATZARIK ezdu esne onek, MEZARIK ez omen du entzun morroiak, DENBORARIK badet, joango naiz.... Eta zergatik ez: GATZIK ez du esne onek, MEZIK ez omen du entzun morroiak, DENBORIK badet, joango naiz...?

Ori ESATERA pekatu da, MUTILLARI esango diotel, r ta r ta r premirik gabe tarteetan sartubaz, ta bi, ta lau, ta millarekin bat bakarra eguiñaz.

¿Ori... ori alda euskera?—Ez: oiek dira, oiek guera euskalzaleak. Oiek guera beti erderetan letu, beti erderaz pensatu... ta guero... saiatu gabe, ikasi gabe, euskeraz ondo itzeguitea uste degunok.

Edozeñ euskaldunek jakin bear luke:

1.º *Lariak* (los cualitativos) izenen ondoren, ez ordea aurretik, ibilli bear dutela: *Jose santuba, Hermenegildo doatsuba*.

2.º Biizenelkarrekin datozenean, mugatuena (el más limitado, amojonado, determinado) aurretik jarri bear dala: *Pachi arguiña, Gabriel osaba, Mendiburu aita*.

3.º *Jabeak* eta *jabe-kutsadun* guztiak (palabras indicadoras de posesión, retención, y todo lo que traducido al castellano llevaría de) baita: *nesskaren atorra, morroiaren abarkak, zure makilla, nere buruba, Miguelen sudurra*—Gañera *ko-go-zko*-rekin

bukatzen diran itzak, lengoen usai-koak diralako: *mendiko arkaitzak, ikulluko alea, aspaldikoguizona, arrizko echea, burnizko atala, lengo urtean, oraingo legueak, jango del, etorriko naiz*, beste ta besteak.

4.º *Kontale-mallariak* (numerales ordinales) aurretik, eta ez atzetik ipiñtzen dirala: *bigarren alaba, bostgarren sagarra, amargarren Pio, amaseigarren Gregorio*.

5.º *R-rekin* izenetan aditzera ematen dala bakarra, *r-rik* gabe berriz bat baño gueiagokoak: *MUTILLAREN gogoa, GUIZONAREN aparia*, bakar-rak diranean; *MUTILLEN gogoa, GUIZONEN aparia*, mutillak bi edo guei-go, guizonak asko diranean.

6.º Izenai amaieran jartzen zaien *a-ak-aren-ari* jartzen zaila mugatzeko (para limitar y determinar), baña *mugueak* diranean (cuando son indeterminados) ez dutela mugatzalle bearrik, eta orregatik gaizki esana dagoala: *GATZARIK gabeko esnea, MEZARIK gabe guelditu*, eta esan bear dala *GATZIK gabeko, MEZIK gabe*.

Itz bitan:

Lariak izenen atzetik.

Bi izenetatik *mugatubena, jabeak* eta *jabe-antzekoak, ko-zko-go* daramatenak, *kontale mallariak*, aurretik.

R bakarrentzako, ez askorentzat.

A izenen bukaeran *mugatzeko*; muguik-gabeak *a* gabe.

Oiek ez dira beste munduko gauzak. Izkindaririk gueienak, batezere gaurkoak; ederki erakutsi dizkigute, eta ikasten neke asko artu gabe, ordal-zale-zalea ez dan edozeñ euskaldunek jakin litzake. Belarri utsez euskaldun batek lan au eguiñ lezake, chulo barrengo mintza alzairu edo espartzuzkoa ez izatera beintzat.

Beste bat arte.

O.*

ZERUBETAKO ERREGUINA

AMA BIRJINA GUADALUPEKOARI (1)

Guadalupeko Birjina Ama emenchen Zure onetan, kanta aldicho bat Zuretzako nai nuke eguin benetan; lagun zaidazu arguitasuna

(1) Berrogei pezetako aldeera eta bitezarra irun-en irabazitako moldaera.

bigaldurik Zerutikan, zergatik nere zentzuan ezta illuntasuna baizikan.

Zure izena bakarrarekin jbeguiak zaizkit bustitzen! nere biotzak oso eguiaz beti baizaitu maitatzen; beragatikan kantacho abek Zuri dizkitzut donkitzen, bada atseguin aundiagorik eztef bestela sentitzen.

Ondar ale bat besterik ez naiz zure oiñperako diña, alaz guziaz maitatzen dezu ordan ausse bada fiña; lore sorta bat eskeintzen dizut bioz neriak eguiña, gauza guchi da bañan ar nazu Zerubetako Birjina.

Gau illunian izar ederrak duben bezela poztutzen, Zure oroitzak gure naigabe guziak ditu aztutzen; zerbaitengatik pekatariak Ama baitizu deitutzen, ala Zerutik dei ura dezu berialasse aittutzen.

Mendi gañean elizacho bat bada Zuri donkitua, zeneek eztaki zenbat mirari dagon bertan guertatua? aruntza baita eria juaten naigabez betetakua, Zuri orregu eguin ezkerro laister dago saritua.

¿Zein ezta juango erregutera orlako Ama oneri, gau eta egun Zeruetatik laguntzen ari danari?; berak itzeho bat eguin ezkerro bere Semecho Jaunari, osasuna ta pake santua bigaltzen dizkigu guri.

Jaungoiko onak jarri zinduben Ama gure bitarteko, pekatarien erregu bidez Semea bigundutzeko; Birjina ona nola ez dizu ¿Seme orrek adituko? pekatariak ezperantzarik ala ez baitu galduko.

Zenek lezaken Zeruetara itzuli eguin mundutik,

Birjiña ona deitu nazazu
igotzeko bai bertatik;
Zure baimena izan ezkeror
errez da sartzen atetik,
¡O! zer sorion paregabea
neretzat ordu artatik.

Bañan barkatu Ama maitia
zer ari nitzan esaten?
pekataria izanikane
aingueru nitzan eguiten
gogoratzia erreza baita
¡bañan zer zalla izaten!
naitasunezko ametsak ditu
nere zentzuak somatzen.

Agur parerik gabeko Ama
Agur lirio garbia,
gure biotzen intza gozoa
izar dizdizalaria;
umildurikan eskatzen dizut
nitzaz izan errukia,
egun batian irichitzeko
Zerubetako Gloria.

ROSARIO ARTOLA.

IKASI EGUIN BEAR DA

Barregarri garabillez Bilbon as-
paldi onetan zarata-zaleak.

Lengo asteko jazoerak zelan izan
zirean esatera ezkoaz. ¿Zetarako? Ez-
ta aurkituko bat gure irakurlen ar-
tean jazoera orren barri eztaukanik,
eta beraz alperrik emongo guenduke
orretan denporea.

Esan bear dogu orraitio Bilbo ta
Bilbo-inguruko nekezale guztiak etzi-
reala izan emen eguin zirean astake-
rien eguilleak, ezta urrik emon bere.
Gaitz da igarten zeinbat izan zeiteke-
zan, baiña asko erratu barik, eztot
uste milla baiña asko gueiako izango
zireanik.

Esango dozue andaluzkeri bat dala
guk diñoguna, zelan izan leiken da
nok sinistu leiken Bilbo lango uri
bat milla zantarrek egun bi edo iruan
ikaraz eukitea.

Bada, guk diñogu ikara ori ezteu-
tsala eraguin Bilbori zantar pillo
orrek, *bildurra* baiña. Guda edo
guerrearek danen sarri ikusten da erri
andi batera eltzen dala guizon arma-
tu mordoiska bat, eta erri guztiak
issillik eguiten dabela euren esana,
ez arean euren bildurrez, bada laster
garbituko leukeez, baiña bai euren
atzean etorri leitekezanen bildurrez.
Emen bere orren antzeko bildurra
izan zan; aurreragoko egunetan
eguin zirean batzar ta zaratakaz, uste
guenduen danok baetozala ganera
millaka ta millaka guizonak amu-
rratuta; zabaldu zirean urian mor-
choka-morchoka nastezale batzuk,
eta mundu guztiak, aguinbidea dau-
keenak eta enparauak esan eben
«emen dozak mutillok», bildurta zi-
rean danak, eta jaube ta aguintari
eguin zirean lapur zantar gaizto ba-
tzuk, euren artean gueienak lan egui-
ten zer dan eztaukienak ondiño.

Onei lenengotik itzala sartu baleu-
tse merezi eben leguez, ziur gagoz
etzireala jazoko Bilbon jazoriko lo-
tsagarrikeriak.

Autoridadeak, ichuraz, uste eben
gogorrean ezebela gauza onik atara-
ko, gueiako amurratuko zireala lan-
guilleak, eta guero triskantza ikara-
garriren bat eguin bear izango ebela
bakea eguiteko; orregaitik ebizan le-
nengotik onean-onean, bigunkeri an-
diagaz, isten eutsela barrabaskeri
asko eguiten euren aurrean.

Erdi-erditik erratu eben onetan, ta
alan dala igarteko ezta bear besterik
gomutatea baiña eguasten goizean
jazo zanagaz. Bilbo Zarra ta San
Frantzisko derichoen kaleetan tro-
pearri berari lotsea galtzen asi jake-
zan, arri ta teilla jaurtika, ta orduan
ehe gogorcho erantzun eben soldauak
ill bat eta zauritu batzuk eguinda; ba-
da ordutik aurrera oporrean bai egon
zan erria beste egun bian, baiña ba-
kean; ordutik aurrera ezebizan kale-
rik kale chakurtuak, pilloka beintzat,
lengo moduan.

Eguastenean eguin eutsena eguin
baleutse martitzenean bakea gueu-
kan; baiña martitzenean ichi eguin
eutsen astakeri asko eguiten, da ego-
ak artu ebezan. Egun onetan, arra-
tzalde erdirarte, Bilbo chakurtuen
eskuetan egon zan; goiz ta egu-erdi
inguruan ebizan eurok lanteguirik
lantegui lana gueldi arazten. Etzan
ikusten inun guardia edo soldauen
lorratzik bere, ta errian gueienak
aren esana eguin bear, dendan edo
lantegui, kalte gueiako ez eukitea-
rren baldin arrika asten bazirean.
Eguasten goizean bere, Bilboko zaz-
pi-kalieta derichon alderdira etzan
etorri indarrik amarrak arte; ordu-
rako iru edo lau ogui denda lapurtu
ebezan.

Onek gauzak eta peregrinaziño
egunekoak erakutsi deutse bilbota-
rrai autoridadeagaz sinistasun edo
konfiantza osoa ezin euki leikela, ba-
da onik-onenean (charrik-charrene-
an) ikusten dabez euren buruak, eu-
ren eche ta ondasunak chakurto pi-
lloen eskuetan, eta asi dira esaten
bilbotarrak euren eskuz gauzak zu-
zendu bear izango dabezala urren-
goan. Aurrez entzuten da emen, bes-
te baterako beziñoak alkar artu ta
armak zuzendu, ta gogor eguin bear
jakeela datozanai. Zer edo zer eguin
bear izango da, osterantzean emen
charto ibilli bear dogu alango baten.

Emen izan direan gauzak eztabe
euki zer ikusirik miñetako beargui-
ñak euren ugazabakaz darabillen
auzi edo *pleito*-agaz. Argui-mutillak
apurtu, komentu ta eche askotako
kristalak ausi, dendak ondatu, mer-
katuan ostu, andra-askori euren di-
ruaz erosita eroiezan gauzak eskue-
tatik kendu, urriari arguia ta ura ken-
du gura, oguirik eguiten ichi ez... ¿zer
dauke zer ikusi gauza guzti oneek
miñeruen auziagaz?

Ezer bere ez. Au ezta besterik izan
emengo sozialisten buru direanak as-

mauriko naste bat baiña. Taberne-
ruak dira gueienak, eta egun orretan
bete-beterik euki dabez tabernok;
denda ta kafe guztiak ichita egozala,
eure tabernak zabalik egon dira; inok
ezteutse ezer apurtu ta ezer ostu.
Beste guztioi galerazo deuskue pe-
riodikuak ateraten; eurak birritan
atara eben euren aste atan.

¿Au ezta lau lotsabakok anka az-
pian eukitea Bilbo guztia? Oraingoan
errua autoridadeak euki dau bigune-
gui ibilli dalako; beste bein erriak
berak eukiko dau errua orretariko-
rik jazoko balitz. Ikasi bear dau zer
eguin: datorrenari, bear dan leguez
erantzun, onean badator, onean, cha-
rrean badator, charrean.

BLOA.

ZAZPIAK BAT ⁽¹⁾

1

Kabi polita leku onean
Arkitutzen dan moduan,
Ala berean azaldutzen da
Euskal erria munduan;
Zazpi umecho egatzen diran
Bezela kabi onduan,
Pipirripiak eguinaz pozez
Beren izkera gozuan,
Modu berean zazpi senide
Gabilltz pozkida osuan.

2

Zazpi anaiak biotzetikan
Maitatu bearrak guera,
Azaldutzeko *legue zar* eta
Oitura onak aurrera;
¡Gure izkuntzik ez da galduko
Gu saiatutzen baguera!
Baizik guero ta indar obean
Arguituko da euskera,
Doatsunezko eta gozozko
Pare gabeko izkera.

3

Gu lau senide Españatarrak
Guera beti euskarekin,
Frantziatarrak zubek irurak
Beti zerate gurekin;
Bide zuzen ta jatorrezkoai
Bear diogu bai ekin,
Kopet arguia, musu alaia
Degula beti gurekin,
¡Mundua mundu dan bitartean.
Izan gaitte elkarrekin!

4

Gure izkuntzak ez du mugarik
Magal bat degu guziak,
Lur ontakuak *Denak bat* guera
Naiz Españi naiz Frantziak;
Ama euskarak dianak gaitu
Begui onez ikusiak,
Bere bular ta zumo gozoak
Beti dauzka irikiak,
Ase ditsagun maitasunezko
Gure biotz egarriak.

5

Euskal erriko kabi ontatik
Irten dira *Ama* gana,

(1) Done-Paleoko Euskal-festetan saritua.

Seme jakintsu oso pizkorrak
Laguntzera beragana;
Beti arguitan izango dira
Oiek eguindako lana;
¿Nork ez dakizki bere izenak?
¿Bilinch, Manterola jauna,
Iparraguirre, Belzunze, Abbadie,
Ta *Duvoisin* kapitana!

6

Gu ere lengo zarrak bezela
Guizonak izan gaiten,
Zazpi probintzi euskaldun onak
Elkarturikan batean;
Legue zar eta euskal izkera
Degula borondatean,
Gueren biotzak Jaunaren gana
Jarririk fedez betean,
Itsaso, mendi, zelai ta lurak,
Munduan diran artean.

JOSE ARTOLA.

ALBISTAK

Lengo asteko IBAIZABAL-en gueia
ezin izan guenduen atara, aste guz-
tian zapatu arratzalderarte molda-
guintzako languilleak gueldirik egon
zirealako.

Uste dogu irakurlak igarriko ebela
zegaitik joan echaken eskuetara aste-
roko paperchu au.

Entzun dogu Sabino Arana jaun
euskalzalea obeto dagona.

Asko poztuko guintzakez ori eguia
izateaz. Datorren asteko barikuan
esan eraguingo dabez mezak erri as-
kotan Arana jaunaren adiskideak,
Jaungoikoari onen osasuna eska-
tzeko.

Lengo asteko astelen edo martitze-
nean baitu ta sartu eben kartzelan
PATRIA derichon albistariaren artez-
kari jauna, Santi Meabe.

Egun batzuk aurrerago arguitara-
tu eban orri moldatu bat *A los Vascos*
erichona, ta autoridadeak chartzat
artu dabe.

Ainbat lasterren libre jarriko al
dabe.

Eguastenean Aintamentuan sozia-
listen konzejalak emen lengo astean
farol-apurtzen, denda-ostuten da ko-
mentu-orreten da orretariko lapur-
kerietan ibilli zireanen alde berba
eguin eben.

Beste guztiak, nai liberal, nai erre-
publikano nai nazionalista, danak
egon zirean erechi baten esan dogu-
zan lapurkeriak chartzat botateko.

Oneek esaten eben etzireala nastu
bear languilleak chakurto orrekaz;
languillen artean banakaren bat
izango zala parol-apurtzen baiña
gueienak ez, ondraduak direalako.

Arek esaten eben osteria beargui-
ñak izan zireala astakeriak eguin
ebezenak, eta ondo eguin ebela.

Ondradua dan biarguintzat egun
orretako zozialisten esana, iraiñ edo
insulto bat da.

DONOSTIATIK.—Asteko albiste edo berrietan jarri nai badituzu bialtzen dizkitzut urrengo lerro abek.

Joan dan illaren 26-an esan zan Santa Mariako elizan meza bat Sabino Arana jaunagatik, komeni baldin bada Jaungoikoak osasuna eman dezaion euzkotar zintzo oni, orain arte bezela lan eguin dezan Jaungoikoaren eta gure Legue-Zarren alde.

Bere adiskidek diardute orain pres-tatzen eda moldatzen Euskal-Batzoki bat eta uste det laister idikiko dala.

Egun abetan guizaseme asko dabilta beren galtzetan estu edo kabituz eziñik, zorioneko edo zorigaitzoko boto kontuarekin.

Sozialistak ere or dabilta muturra sartu nairik.

Gazte jendearen eta batezere erriko-ssemeen artean, askoren ametsa da berriz ere len bezela Donosti zarrereko kaleetan eta plazan idiak edo obeto esateko *soka-muturra* ateratzeko modua eguingo duten guizonak erriko-echera eramatea.

Batzubek diote, festa ori ez dala euskaldunena; besteak astakeri bat dala; urrengoak, ezbeharak guertatzen dirala. Azkenengo au eguia da, bañan gueienbat beren erruz, zergatik idiak lanean nekatuak eta jotzale edo adarkari chikiak izan oi dira. Astakeri aundiagoak dira udaran eguiten diran zozenketa edo korridak, bañan bear bada *Soka-muturra* kendu zutenak izango dira aurrenengo zutik ozta dabilzan zaldi zarrak

zezenaren aurrean beren esteak zintzilik dituztela ikustera joaten. Ez dala euskaldunena; oni ez diot erantzuten.

Amets ori ez det uste oraindik eguiztatuko danik.

Agur artezkari jauna eta urrengo arte. IZARRAITZEK.

LEKEITOTIK.—Erri onetako osagui-lletasuna ichi dau Bonifazio Lauzirika jaunak, bere guesso charrak obaranzko antzik eztaukala ikusi dabe-nean.

Osaguilla barria Lekeitioko *Ayuntamiento*-ak Lauzirika jauna leguez, euskalduna ta jakituna ekarriko al dau.

Aundirikik gueienak iguesi eguin dabe Lekeitiotik, eta eguin eztabee-nak laster joango dira negua ta guei-ngo beste alde baten igarotera; euren jauregietan zortzi-bederatzi illebeterako sagu-arrato ta amaraunak biziletzat guelditurik.

Arrantzaleak uda-goiena atunagaz aspaldiko urtietan ezagutu eztabeen lakua dauke. Bestelako nekezaleak be, lana zerbaitan darabille. Nekeza-learentzat lana ondasuna; lanik eza, lor zorigachduna.

Pedro Bengoechea ta Joaquina Echebarrieta ill dira, biak ogueta zortzi urterik berako gazteak. Jaungoikoak onca arimak Beragan euki daizala. *Alb.*

ZARAUZTIK.—Joan dan igandean zortzi eguin zan laisterka apustua.

Eguin zituan Iñazio Suain-ek zortzi kilometro 30 minuto eta 25 segundo-an; Pedro Ibañez-ek 31 minuto eta 20 segundoan.

Garaitzalle irten da lenengo 55 segundoz. Ibañez-ek astelenean zeukan laguna berekin iduki izan balu ziur nago garaitzalle izango zala; arraiak igues eguin ondoan sareak ezta bali-o.

Ondarrutik ekarri dituzte bi treinerok kale eta baserri bildu dan El-karteak. Udaberrian balerik azaltzen bada, kaiolan degu: Erne guetaria-rrak. P. k.

Mingaiñ luzearen ondorenak

Irakurleak, inoiz entzun edo aditu-ko zenduten zenbat atsekabe ekarri izan dituen erraztasun aundian mingaiña ibilli izanak, bai errietan, echeetan, familietan nola lagun urkoen artean; artu dot asmoa itz bi esateko gai onen gañean, guertaera bat kontatuaz.

¿Zer mesede ekartzen dio, dala guizona edo emakumea, arako urleaga-tik mingaiña char-char erabilteak, diranak eta eztiranak esanaz?

Zenbatasarre onelako edo alakoak, au edo ori esan dubelako eta askotan urleari bere onestasuna edo onrea lurperatzeko lagun arteko izketarekin... ¡al nor gueren bularrean eskua jarrikitz itz eguingo baguendu, zenbat asarre ta lagun arteko ezbaigu-

chiago izango litzake; bañon sarritan guertatzen da urleari gaizki nai dion batek beragatik zerbait onestasun eta onrean kontra esatea ta bereala asten da marmarra mingaiñ luzean ar-tean ez guchituaz entzun edo aditu dutena ¿bañan nola? gueituaz, bai gueituaz. Eguiten dutela arbi asi chikitik Aitzkorri mendia baño andiago eta mendebaleko turmoia bera baño ichusiago.

Oroituko baguiña gai onen gañean guizon jakintsuak zer dioten ez guen-duke urlearen onrea gueren minga-ñean ibiltzen degun beziñ sarri ibilli-ko; ara zer dioten:

Arrazago da usula bat ur lurrean zabaldu eta ostera biltzea, ez gueren urlearen onra edo fama galdu dioguna berari biurtzea. Au jakiñik ¿izango degu ausardia aurrerontzean urlea gueren mingaiñ luzean ara ta onera zimaure eguiñik erabiltzeko? ¡Al! Kondairak dionez, eta nik sinisten det, gure asaba zarrak kontu edo arreta gueiagorekin itz eguiten zuten lagun urleagatik, euskaldun onak bezela.

Beste samin eta negar asko ekar-tzen ditu mingaiñ luzeak familietan ere, guertaera onetan ikusiko dezuten bezela.

Uri batean arkitzen zan famili bat nun aita bere semeakin egunero ir-teten zan lanera, larunbatean artzen zutela lakondoa. Aste batean guerta-tu zan semeak aupa tokian jokoan bere lakondoa galtzea, echeratu za-nean amak galde eguin zion bañon

— 24 —

KANIKAS. ¿To...to...to...mas zer...zer mo...modu ka...ka...kanpuan?

SSABIROIA. Au ondo kanpotik, eta ni ere bai barren-dik.

ON TOMAS. Zubeik ikustera etorri nak.

KANIKAS. ¿Ni...i...i...ku...kus...tera? Gue... gue... zu...rra.

ON TOMAS. Eguietan eguietan.

KANIKAS. Ne...e...es...ken bat iku...kus...te...tera bai.

SSABIROIA. Ez ariela nekatu *Kanikas*, ago issilik al badek.

KANIKAS. Ez...ez...ez... di...di...at na...na...i. (*Indarrez*)

SSABIROIA. Bañan mutill ori indarra.

KANIKAS. Ze...ze...zer...ba...i...te...ten u...u...sa...saian e...e...torri dek.

ON TOMAS. Ja! ja! ja! ja!

KANIKAS. Ni to...to...to...te...tela na...ak ba...ba...ña e...ez to...ton...tua.

ON TOMAS. Zer naidek artu?

SSABIROIA. Baziagok sagardua oraindik... to eran zak.

KANIKAS. (*Botilla eraguiñaz*). A...aa ze...ze pi...pilla...ko kondua.

ON TOMAS. Ustu lasai, beste botilla eskatuko diagu.

— 21 —

joan bear diat ostera nere nagusietara; egun guchiko baimenarekin etorri nak.

SSABIROIA. Ni, i bezela izatera ez nindukek berriz joango. Emen billatu lana bapore enba-tian, eta *fondo* bertan. ¿Nolatan etzitzen dek Donostitik kanpora? Ondo muatu aiz. (*Ontan etortzen dira dendura erostera*).

ON TOMAS. Beguira akiok emen etziok nere moduko lanik, an berriz oitua niagok, gañera, erdi nagusi bezela nak; emen berriz besteren mendian ez diat izan nai.

SSABIROIA. Nik dirua banu, arrantzako bapore bat erosiko nitek, eta eguingo induket berta-ko *makinista*, ez emendik joaten ustiaga-tik.

ON TOMAS. Etziok gaizki esana Josse, ik biotz ona dek.

SSABIROIA. Bai orisse, beñepiñ nik esperantza bazeu-kat oraindik ondo izatekua, bañan emen bertan; urrutietan ez diat ezer nai. ¡Gogo-ratuta ere! Beguira akiok Tomas, Donos-tiko kosska zalia naizen, beñ edo beste aldendu bañaz *Saander*, *Sentoña*, *Kijon*-ara edo beste norabait, beti kolkuan era-maten nikan Donostiko erretratua; eta kolkotik atera ta gozo gozo beguiraturik bi musu ematen nizekaken imajiña bati bezela. (*Eraten du*).

ON TOMAS. Ja! ja! ja! ja!

SSABIROIA. Ez i bezela; musu garbiakiñ joan eta bi-

semeak etzion erantzun; ontan ama irten zan karrikara eta emen jakin zuen semeak zer eguin zuen, echera joanik ekin zion gogor errietan; semea ordurako oiean zegoan eta etzion jaramonik eguiten amaren esanari; ontan echeratu zan aita eta bereala esan zion emasteak zer guertatzen zan, senarrak erantzun zion:—Beran-
dua da, ongui eguingo degu orain oieratzea, eta biar bizi baguera eku-
siko degu. Au esanik senarra oiean sartu zan.

Bañon emaztea beti ari zan merkatuko kanpaiaren antzera non esaten dion senarrari jaramon guei-
ago semeari ez eguitekoz etzubela lotzik; ontan senarra berotu zan eta oitik jaikirik joan zan semeagana, eskuak itzatzirik esan zion:—¿Zer eguin dek seme? Asi zan semea deadarka; or-
duan emaztea jarririk semearen alde ekin zion senarrari liburu urdineko berriketak esaten non jarri zuen zer eguiten zuen etzekiala, eta arturik kandelera jaurti zion emazteari, eguiten ziola zauri ikaragarri bat buruan.

Guero bildu ziran jueza, sendalaria eta beste gueiago, eramaten zutela senarra presondeguira, eta emaztea buruan zauri aundiarekin.

Nere iritzian mingañean iduki izan balu lenagotik zauri ori, etzuten senarra presondeguira eramango.

Orra mingain luzearen ondorenak omen lurrean zeta guero? Jaungoikoa urrikaldu dedilla guzaz.

JENARO ELIZONDO.

CHOMINEN ARBOLA

Piku arbola zar bat Chominek ortuan Eukan, ta nun urkatu urte bi barruan Diran lau guizon eta boskarrena bizi Da sokea etenda eñ dalako jausi.

Chominek ainbat guizon ill dan arbolea Erabagui eguinik bota eguita Errian alan bere esan dau lenengo Kejarik eztagulan inok izan guero, Urkatu nai dabenik balego oraindi Ibilitiko laster bestela egun bi Dituala zugatzak utsik eingo zuti.

Egun biak beteta ezta inor aguritu, Sokea urratua bere eida bildurtu.

FELIPE ARRESE TA BEITIA.

IZKIRIMIRIAK

Alton-amonak eta illobak

Guipuzkoako erri dontsu batean Jokatu zan, orain urte batzuek dirala idi apustu bat.

Egunorretan jende asko arkitu zan apustua jokatu zan plazan, eta oien artean Echechikiko Juan Antonio aitona ere bai.

Guertatu zan aiton onek apustuan diru piska bat galtzea, eta illuntzean irichizanean bere baserrira esan zion amonari nola galdu zuan dirua.

Amonak au aditu zuanean ekin zion erritan eta kendurik aitonari ortzetan zeukan pipa ta lurrera botarik esan zion:

—Ba, bigar ezizut ekarriko kale-
tik tabakorik. ¡Ikusiko litzakel.. Diru guziak apustuan galduta zatoz nere-
gana... Bigartik erre zazu ba arto bi-
zarra.

Issill-issillik eta tripak jaten guel-

ditu zan Juan Antonio amonak eguin zion sermoiarekin, zergatik goizero tabakoa ekarten zion amonak esnea salduta echerakoan.

Ainbesterainoko amorrua eman zion amonaren esan onek nun ber-
tatik asi zan pentzatzen zerekin eguingo ote zion berari kalte aundia-
goa.

Bereala bururatu zitzaion. Jakiñan gañean zegoan nola amonaren janari gustokoena zala chokolatea, eta ar-
turik sukaldeko apalian zegoan toki-
tik chokolatera, atera zuan atarira eta achurraren buruarekin zanpa-
zanpa eguinda utzi zuan.

Urrengo egunetik etzan paltatu aitonaren tossan (1) tabakorik.

IGARKIZUNAK

I

¡Alsa, ta alsal

Guero eskolaren luze ta zabaleko neurriak berdinak dira, maisubak dionez; eta betik gorakoa lau kana, (goitik berakoa ere orche nunbait). —Luze-zabal ta goibekoa alkarrekin tolestu (multiplikatu) eta irtetzen dira 169 kana justu-justu. ¿Jakín ote liteke luzean ta zabalean ze neurri di-
tuan?

OIRENPAK.

II

Beñ batean joan ziran guizon bi lanera; urrengo egun baten aurkitu eban beste guizon batek lan aretan ibilli zan guizon bata, eta esaten deu-
tso onelan:—Aditu ezazu Anton ¿zen-

(1) Petaca.

bat lagun ibilli ziñean lengo egu-
nean lanean? eta erantzuten deutso Antonek:—Lagun bi.—¿Nortzuk? —
Neu ta suiña ta koñetua.

¿Zelan izan leiteke ori?

MANUEL ENBEITA.

Lengo astekoan erabaguiak:

Lenengoa: ¿Zeñ ote da? Gure ari-
ma, gure ezagüera labur au zan. Egaduna, jakin-naia, ikusi-naia... ka-
jan zeuden eguiak.... bañan ezin ate-
ra osorik oiek. Egunen batean goi-
goietan egatzen danean ikusiko ditu.

Bigarrena: Guizon alargundu bi zirean eta biak euken alaba bana, ta guero bata bestearen alabakaz ez-
kondu zirean, bitsuek izan eben fan-
belia, eta ara or nun direan andra orren aitak euren semeen aitak eta aitaitak, euren guizonak eta euren amaen guizonak.

Bigarren onen erabagui bialdu dabe Markinako Gaztek eta Bergara-
ko Gregorio Sasietak.

Azkenengo gueian ipini guenduen erabagui bat erratuta; igarkizuna bialdu euskunak emonikoa. Amar puskatutea zan, da puska onek alka-
rregaz toleztu ezkeru alik andien nu-
meroa eguin bear ebela. Bialtzailleak esan euskun $3\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{3} \times 3\frac{1}{3} = 37\frac{1}{27}$ zala; baiña barikuan artu guenduzan hartacho bi, ta biak eka-
rren erabagui au $2\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{2} = 39,0625$ bestea baiña nu-
mero aundiagoa. Erabagui au bialdu eben Tolosako Justo Saizar-ek eta Pasaiaiko Arribelasak.

LA EDITORIAL VISCAYA deribon moldagutza

Gran Via, 26 eta Ledesma, 15

— 22 —

zar krakosuakin etorri ¡Baezpaako Donos-
tiarra aiz!

ON TOMAS. (Eran ta). Len bañon obeto niok.

SSABIROIA. Jakiña dek ori. ¡Sagardua, mutill, sagar-
dua! ¡Etziok munduan orlako botikarik!

ON TOMAS. Ta gañera umore ona jarri zirak.

SSABIROIA. Ori dek ori, lagun zarra.

ON TOMAS. Aizak, Josse, ez ikaratu.

SSABIROIA. Ni? ¿Zergatik?

ON TOMAS. Galdeera bat eguitera niak iri.

SSABIROIA. ¿Ona edo charra?

ON TOMAS. Ire arreba... ¿ezkongai aldago?

SSABIROIA. ¿Zergatik?

ON TOMAS. Argatik, jakitiagatik.

SSABIROIA. Naiago nitek duro falso bat baño, arrekin adiskide baintzake.

ON TOMAS. ¿Bai? ¡Eguitan?

SSABIROIA. Orduanchen bai ez intzakela joango emendik, zergatik ura, ni bañan Donos-
tiarragua dalako.

ON TOMAS. Je! je! je! (farrez).

SSABIROIA. ¡Ai alako ero aldi batek elduko balikek!

ON TOMAS. Itz eguin issilliago ¡ss...!

SSABIROIA. Ori, al badek; nere arreba amua bota-
tzen badik... akabo Andalusia ta Kadiz.

ON TOMAS. Abiatuko alguera?

SSABIROIA. Nora?

ON TOMAS. Arkupe aldera, gauza batzuek esango dizkiat.

SSABIROIA. Zer goraindik gueio? Eju! eju! (Estulka)
Apustura eguingo nitek... ez aizela baka-

— 23 —

rrik joaten; uste diat ire baforia emen izango dala, (jendiari). Erori da ancheta.

ON TOMAS. Oi, Josse; beguira akiok orri, onera ziato-
rrek.

SSABIROIA. ¿Ez aldakik zein dan?

ON TOMAS. Ez; ¿Zein da?

SSABIROIA. ¿Ez alde esagutzen? ¡Kanikas!

ON TOMAS. Ez ezagutu papera eguingo diat. Ori dek triste datorrena, ik ez ezer esan, eh?

SSABIROIA. Ea esagututzen auben.

ON TOMAS. ¿Len bezin totela aldago?

SSABIROIA. Okerrago; karraka zarra zirudik.

AMAIKAGARREN IRUDIA

XI

LENGOAK ETA KANIKAS

KANIKAS. (Gorri jantzian). Ke... ke... ke... a...so ja...
ja... u... nak.

SSABIROIA. Bizi alaiz i... polacraz.

KANIKAS. ¿Ez...ez... al...nak i...ku...kus...ten? ¡fal...
fal...fal...tsua!

SSABIROIA. ¿Zein? ¿duro enbat?

KANIKAS. E...e...ez...ii.

ON TOMAS. ¿Zer degu erri?

KANIKAS. ¿Zei... zeñ de...de...gu a...a...u?

SSABIROIA. Au, Tomas sariguillenekua.

KANIKAS. To...to...to...

SSABIROIA. Zer eman biar diok.